

ภูมิหลังและผลงานวรรณกรรมของวัฒน์ วรรณยางกูร

2.1 ภูมิหลังของวัฒน์ วรรณยางกูร

วัฒน์ วรรณยางกูรเป็นนักเขียนวรรณกรรมร่วมสมัยที่น่าสนใจมากคนหนึ่ง เนื่องจากเป็นนักเขียนที่มีพัฒนาการและเขียนงานอย่างต่อเนื่องจนมีผลงานตีพิมพ์มากมายทั้งนวนิยาย เรื่องสั้น กวีนิพนธ์ สารคดี ความเรียงและบทเพลง ทั้งยังเป็นงานที่มีคุณภาพได้รับรางวัลจากหลากหลายหน่วยงาน วัฒน์ยังเป็นนักเขียนที่มีผลงานวรรณกรรมเข้ารอบสุดท้ายรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน (S.E.A. Write Award) มากที่สุดถึง 6 ครั้ง¹ และมีนวนิยายที่ได้รับการแปลและตีพิมพ์เป็นภาษาอังกฤษ ภาษาเยอรมันและภาษาญี่ปุ่นจำนวนหนึ่ง ลักษณะเด่นของงานวรรณกรรมของวัฒน์ วรรณยางกูร คือ วัฒน์ วรรณยางกูรมีพัฒนาการวรรณกรรมเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงแรก(พ.ศ.2513- 2524) มีการนำเสนอวรรณกรรมตามทฤษฎีวรรณกรรมเพื่อชีวิต ในช่วงเหตุการณ์ทางการเมือง 14 ตุลาคม 2516 - 6 ตุลาคม 2519 วรรณกรรมในช่วงแรกจึงมีลักษณะชี้ให้เห็นความทุกข์ยากของประชาชนที่ถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายทุนและถูกกดขี่ข่มเหงจากเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ประพฤติมิชอบ ความเหลื่อมล้ำทางสังคม เป็นต้น วัฒน์จึงใช้วรรณกรรมเพื่อปลุกเร้าให้เกิดพลังมวลชนเพื่อต่อต้านกับความไม่ยุติธรรม ในขณะที่วรรณกรรมช่วงที่ 2(2525-2541) วัฒน์คลี่คลายความคิดจากทฤษฎีวรรณกรรมเพื่อชีวิตมาสู่การเสนอสภาพสังคมชนบทภาคกลางและความเปลี่ยนแปลงของสังคมชนบทภาคกลางกับวาทกรรมการพัฒนาของรัฐ

วัฒน์ วรรณยางกูร เป็นนักเขียนคนสำคัญอีกคนหนึ่งในกระแสวรรณกรรมเพื่อชีวิตที่สร้างสรรค์วรรณกรรมเพื่อเป็นเครื่องมือในการวิพากษ์สังคมและการเมืองในช่วง 14 ตุลาคม 2516 - 6 ตุลาคม 2519 ส่งผลให้วัฒน์ วรรณยางกูรเป็นนักเขียนที่ได้รับการยอมรับจากผู้อ่านมาโดยตลอด ดังที่ ชลธิรา สัตยาวัฒนา กล่าวถึง วัฒน์ วรรณยางกูรว่า

¹สมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์, 25 ปีชีวิต รวมบทวิจารณ์คัดสรร (กรุงเทพมหานคร: สมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2547), หน้า 781-786.

วัฒน์ วรรณยางกูร เป็นนักเขียนร่วมสมัยที่สร้างสรรค์ผลงานอย่างต่อเนื่อง และเติบโตมาท่ามกลางกระแสทางการเมืองช่วง 14 ตุลาคม 2516 และ 6 ตุลาคม 2519 จนมาถึงปัจจุบัน เขาเป็นนักเขียนคนแรกที่เขียนนวนิยายในช่วงนั้น พร้อมทั้งเขียนกวีนิพนธ์ และเรื่องสั้น หลายปีหลังเหตุการณ์นองเลือด 6 ตุลาคม เขาได้หนีภัยเข้าไปอยู่ในป่า แต่ก็ผลิตผลงานประพันธ์ออกมาสม่ำเสมอ ซึ่งแต่ละเรื่องแสดงให้เห็นถึงการเป็นคนช่างสังเกต สามารถเก็บเอารายละเอียดแง่มุมต่างๆของชีวิตชาวชนบทมาเขียนเป็นเรื่องราวที่ละเอียดลึกซึ้งน่าสนใจ²

วัฒน์ วรรณยางกูร มีชื่อเดิมว่า วีรวัฒน์ วรรณยางกูร เกิดเมื่อวันที่ 12 มกราคม พ.ศ. 2498 ที่ตำบลตะลุง อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี บิดาคือ นายวิรัตน์ วรรณยางกูร รับราชการกรมที่ดิน ส่วนมารดาคือนางบุญส่ง กล่อมเกลี้ยง เป็นแม่บ้าน เมื่อวัฒน์อายุเพียง 8 เดือน บิดามารดาก็แยกทางกัน และต่างมีครอบครัวใหม่ มารดาจึงพาวัฒน์มาอยู่กับตาที่ตำบลบางพูด อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี ในช่วงนี้วัฒน์สนิทสนมกับตาหรือพ่อแก่มาก ตาของวัฒน์รับราชการเป็นภารโรงที่คอนเมือง รวมทั้งเป็นศิลปินเชิดหนังตะลุงคณะนายฮ้อย เมื่อตากลับจากการทำงานมักจะซื้อหนังสือประเภทต่างๆ เช่น หนังสือมวย หนังสือพิมพ์มาให้วัฒน์ฝึกอ่านตั้งแต่ก่อนเข้าศึกษาในโรงเรียน ซึ่งเป็นการสร้างนิสัยให้รักการอ่านอันเป็นพื้นฐานสำคัญในการเขียนวรรณกรรมในระยะต่อมา

วัฒน์ วรรณยางกูรเริ่มต้นการศึกษาระดับประถมศึกษาที่ 1-4 ที่โรงเรียนวัดคาวเรือง ตำบลบางพูด อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี จากนั้นบิดารับไปอุปการะต่อที่จังหวัดลพบุรี วัฒน์เข้าศึกษาระดับประถมศึกษาดอนปลายปีที่ 5-7 และชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นปีที่ 1-3 ที่โรงเรียนวินิตศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี ในช่วงนี้วัฒน์ไม่ได้อยู่กับบิดา เพราะบิดามีครอบครัวใหม่ วัฒน์จึงอาศัยอยู่กับย่าที่บ้านสวนริมแม่น้ำลพบุรี ชีวิตช่วงนี้วัฒน์ต้องดูแลตนเองอย่างมากจึงเป็นช่วงที่ขบถพោះให้เขาเติบโตอย่างแกร่งกล้า ในด้านการอ่านถึงแม้ว่าวัฒน์จะไม่ได้อยู่กับบิดา แต่ด้วยบิดารับราชการกรมที่ดิน และรวบรวมหนังสือหลากหลายสาขาไว้เป็นจำนวนมาก เช่น นิตยสารคุณหญิง ซึ่งมีคอลัมน์ “แควดวงกวี” ทำให้วัฒน์ได้มีโอกาสสัมผัสบทกวีของ สวัสดิ์ ชงศรีเจริญ เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ นิภา บางยี่ขัน ซึ่งถือเป็นการจุดประกายให้วัฒน์มีความสนใจในวรรณกรรมมากยิ่งขึ้น

² ชลธิรา สัตยวัฒน์นา, “นวนิยายเขารอบซีไรต์ คือรักและหวัง,” *ชาติอธิปไตย* 4(พฤศจิกายน 2528):

เมื่อวัฒน์เรียนหนังสือระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4-5 ก็ย้ายไปศึกษาต่อที่โรงเรียนพิบูลวิทยาลัยซึ่งเป็นโรงเรียนประจำจังหวัดลพบุรี ในช่วงนี้วัฒน์ยังให้ความสนใจกับการอ่านเช่นเดิม โดยเริ่มสนใจอ่าน*วิทยาสารปริทัศน์* *ชัยพฤกษ์ฉบับนักศึกษาประชาชนและฉบับนักเรียน* ฯลฯ นอกจากนี้ก่อนเกิดเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 มีนักศึกษาของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เปิดปราศรัยที่จังหวัดลพบุรี วัฒน์ก็มีโอกาสร่วมฟังการปราศรัยในครั้งนั้นด้วยอันเป็นจุดเริ่มต้นให้วัฒน์มีความคิดความสนใจในแนวคิดวรรณกรรมเพื่อชีวิต เมื่อสำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายด้วยวิธีการสอบเทียบ วัฒน์ก็เดินทางเข้ากรุงเทพมหานครเพื่อเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรีในคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ขณะเดียวกันก็มีความหวังที่จะเป็นนักเขียนหลังจากที่ฝึกฝนมาพอสมควร แต่แล้ววัฒน์ก็ศึกษาในระบบมหาวิทยาลัยได้เพียงสองเดือน เพราะประสบปัญหาขาดแคลนทุนการศึกษาประกอบกับเหตุผลเรื่องความไม่เชื่อมั่นในระบบการศึกษาที่เสมือนการแก่งแย่งแข่งขัน และดูเหมือนว่าผู้ที่มีความพร้อมเรื่องทุนการศึกษามีโอกาสทางการศึกษามากกว่าคนที่ฐานะด้อยกว่า ทำให้วัฒน์ยุติการศึกษาในสถาบันเพียงเท่านี้³

จากนั้นในปี พ.ศ. 2517 วัฒน์ก็มีโอกาสทำงานร่วมงานกับชมรมวรรณศิลป์ของมหาวิทยาลัยรามคำแหง ทำให้รู้จักนักเขียน นักกิจกรรมหลายคน วัฒน์ได้รับคำแนะนำจากสุรชัย ชุนให้ไปทำหนังสือพิมพ์ *อริปไตย* ของศูนย์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย(สนท.) และทำให้วัฒน์ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในขบวนการนักศึกษาอย่างเต็มตัว การเข้าทำงานเป็นนักข่าวในหนังสือพิมพ์ *อริปไตย* เป็นโอกาสสำคัญในการฝึกฝนการเขียนในรูปแบบต่างๆ ทั้งเขียนข่าว บทความสารคดี เรื่องสั้นและนวนิยาย ในช่วงที่ทำงานหนังสือพิมพ์นี้ วัฒน์ได้ไปทำข่าวเหตุการณ์การชุมนุมประท้วงของกลุ่มชาวนาจังหวัดลำพูน เมื่อ พ.ศ. 2518 ที่ชาวนาเรียกร้องให้รัฐบาลหาทางช่วยเหลือชาวนา เกี่ยวกับราคาข้าวที่ตกต่ำ ผู้นำสหพันธ์ชาวนาลูกจับ และถูกสังหารในเวลาต่อมา สร้างความสะเทือนใจเป็นอย่างมาก วัฒน์จึงนำมาเขียนในหน้ากลางของหนังสือพิมพ์ *อริปไตย* “เสียงของคนกบฏ” งานเขียนในช่วงนี้มีความคิดที่ต้องการให้คนยากจนมีชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และต้องการให้ชาวนามีความสามัคคีร่วมกันแก้ไขปัญหา ในระยะนี้วัฒน์ให้ความสนใจสังคมการเมืองมากยิ่งขึ้นและเป็นช่วงที่บริบททางสังคมให้ความสนใจกับทฤษฎีวรรณกรรมเพื่อชีวิต รวมทั้งเขียนวรรณกรรมเพื่อเป็นเครื่องมือในการเปิดเผยความไม่ชอบธรรมในสังคม โดยชี้ให้เห็นว่าสังคมไทยประกอบด้วยชนชั้นการปกครอง คักคินาและนายทุนผู้เอารัดเอาเปรียบกดขี่ข่มเหงชาวนาและผู้ใช้แรงงานซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเลวร้ายของระบบการเมืองการปกครอง

³ วิมล ไทรนันทนวล, “ไอ้ลูกสิงลพบุรีไม่มีพ่อ...เจ๊ยก,” ใน ถนนหนังสือ 3(6 พฤษภาคม 2528): 31.

เหตุการณ์ทางเมืองช่วงก่อน 6 ตุลาคม 2519 ได้ทวีความรุนแรงมาโดยตลอดระหว่างฝ่ายนักศึกษาประชาชนกับฝ่ายรัฐ เมื่อจอมพลถนอม กิตติขจรซึ่งถูกขับไล่ออกไปด้วยการชุมนุมเดินขบวนครั้งใหญ่ของนักเรียนนิสิตนักศึกษาและประชาชนในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ได้บรรพชาเป็นสามเณรที่สิงคโปร์ แล้วเดินทางกลับประเทศไทยในวันที่ 19 กันยายน 2516 เพื่อมาอุปสมบทเป็นภิกษุที่วัดบวรนิเวศวิหาร การกลับเข้ามาพำนักในประเทศไทยของพระถนอมในครั้งนั้นนำไปสู่คลื่นของการคัดค้านต่อต้านจากศูนย์กลางนิสิตแห่งประเทศไทย(สนท.) และบรรดาคณะกรรณีกศึกษาต่างๆอย่างมาทั่วประเทศ ในขณะที่กลุ่มและสื่อมวลชนของรัฐก็ดำเนินการต่อต้านคัดค้านขบวนการนักศึกษา ทำให้สถานการณ์ตึงเครียดขึ้น ในวันที่ 24 กันยายน พนักงานการไฟฟ้าจังหวัดนครปฐม 2 คนซึ่งเป็นแนวร่วมในการต่อต้านเผด็จการแห่งชาติถูกแขวนคอขณะที่ออกคิดโปสเตอร์ต่อต้านพระถนอม จากเหตุการณ์ทั้งสองจึงเป็นชนวนที่เพิ่มความขัดแย้งให้ทวีความรุนแรงมากขึ้น ในวันที่ 4 ตุลาคม 2519 ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยนัดชุมนุมทั่วประเทศโดยมีศูนย์กลางที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ นอกจากการชุมนุมประท้วงแล้ว ยังมีการแสดงละครสั้นสะท้อนการแขวนคอช่างไฟฟ้า 2 คน ซึ่งในวันที่ 5 ตุลาคม วิทยุยานเกราะและหนังสือพิมพ์ดาวสยามซึ่งถือเป็นสื่อที่อยู่ฝ่ายตรงกันข้ามและโจมตีขบวนการนักศึกษามาโดยตลอดได้ประโคมข่าวโจมตีการแสดงละครของนักศึกษาว่ามีการใช้หุ่นที่มีลักษณะคล้ายสมเด็จพระโอรสาสยามมกุฎราชกุมาร ซึ่งถือเป็นการหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ ทั้งนี้วิทยุยานเกราะและเรือชมรมวิทยุเสรีออกอากาศโจมตีนักศึกษาโดยตลอด และเรียกร้องให้ประชาชนและลูกเสือชาวบ้านไปชุมนุมที่ลานพระบรมรูปทรงม้าเพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลเร่งดำเนินการจับกุมนักศึกษาที่ดูหมิ่นพระบรมเดชานุภาพมาลงโทษ เหตุการณ์ได้รุนแรงทวีมากยิ่งขึ้นจนกระทั่งเช้าตรู่ของวันที่ 6 ตุลาคม 2519 ตำรวจนครบาล ตำรวจตระเวนชายแดน ลูกเสือชาวบ้านและกลุ่มกระทิงแดงใช้อาวุธสงครามเข้ากวาดล้างนักศึกษาประชาชนในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และมีนักศึกษาเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก⁴ ประกอบกับในช่วงเหตุการณ์การเมืองในครั้งนั้นรัฐบาลต่อต้านพรรคคอมมิวนิสต์ที่มีแนวคิดสังคมนิยมด้วย ในขณะที่พรรคคอมมิวนิสต์ดำเนินนโยบายแนวร่วมไม่ปะทะขบวนการนักศึกษา จึงทำให้ฝ่ายเผด็จการทหารมองว่าขบวนการนักศึกษาเป็นขบวนการเดียวกับคอมมิวนิสต์ และด้วยการล้อมปราบและกวาดล้างนักศึกษาอย่างรุนแรงในเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 บีบคั้นให้นักศึกษาที่รอดชีวิตไม่อาจอยู่ใน

⁴ ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ, “6 ตุลาคม: สถานะประวัติศาสตร์ไทย,” ใน เราไม่ลืม 6 ตุลา (กรุงเทพมหานคร: ฝ่ายวิชาการ สำนักงานคณะกรรมการประสานงาน 20 ปี 6 ตุลา, 2539), หน้า 39.

⁵ ประยูร อัครบวร, “6 ตุลาคม: สถานะประวัติศาสตร์ไทย,” ใน เราไม่ลืม 6 ตุลา (กรุงเทพมหานคร: ฝ่ายวิชาการ สำนักงานคณะกรรมการประสานงาน 20 ปี 6 ตุลา, 2539), หน้า 45.

กรุงเทพมหานครได้อีกต่อไป ดังนั้นการลี้ภัยไปพร้อมกับพรรคคอมมิวนิสต์จึงเป็นทางเลือกเดียวของนักศึกษา

วัฒน์ วรรณยางกูร เป็นหนึ่งในขบวนการนักศึกษาที่ลี้ภัยการเมือง เพราะทนต่อสภาพบีบบังคับทางการเมืองที่ปราศจากเสรีภาพ โดยลี้ภัยการเมืองมาร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยที่ภูผาแอก บริเวณรอยต่อของจังหวัดสกลนคร นครพนม และกาฬสินธุ์ ขณะที่เข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์ วัฒน์มีชื่อจัดตั้งที่เรียกว่า “สหಾಯร้อย” ได้ทำหน้าที่เกี่ยวกับมวลชน สอนหนังสือเด็กในหมู่บ้านที่เป็นเขตคุ้มครองของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) และร่วมจัดทำนิตยสารรายสองเดือน *ธงปฏิวัติ* เป็นหนังสือโฆษณาทำแจกกันอ่านภายในของพรรค ในระยะที่วัฒน์พำนักอยู่ในป่านี้ วัฒน์ได้พบกับคุณอัสนา เงินประเสริฐกุล หรือ “สหายุ้งโรจน์” นักศึกษาสาวร่วมอุดมการณ์ที่ลี้ภัยทางการเมืองในครั้งนั้นด้วย ก่อเกิดเป็นความรัก ความเข้าใจ และใช้ชีวิตร่วมกันในเวลาต่อมา⁶

อย่างไรก็ตาม วัฒน์ วรรณยางกูรได้ใช้ชีวิตอยู่ในป่านานถึงห้าปีก็เห็นว่าปณิธานของนักเขียน นักศึกษาและพรรคคอมมิวนิสต์อาจมิได้มีจุดมุ่งหมายเดียวกัน รวมทั้งเห็นว่าการปฏิวัติในประเทศเพื่อนบ้านเป็นวิธีที่ทำให้เกิดความสูญเสียมากกว่าสันติภาพ ซึ่งสอดคล้องกับทัศนะของวัฒน์และกลุ่มนักเขียน นักศึกษาที่เห็นว่าหนทางจะทำให้สังคมดีขึ้นนั้นควรพึ่งพาแนวทางสันติวิธี ประกอบกับเหตุการณ์ทางการเมืองคลี่คลายเปลี่ยนแปลงไป รัฐบาลเผด็จการถูกโค่นล้มและรัฐบาลใหม่ภายใต้การนำของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ได้ดำเนินนโยบาย 66/2523 ที่เปิดโอกาสให้นักศึกษาที่ลี้ภัยการเมืองได้กลับสู่เมืองอีกครั้ง ซึ่งเป็นนิมิตหมายอันดีว่าสังคมไทยจะเปลี่ยนแปลงไปสู่สภาพสังคมที่ดีขึ้น ดังนั้นกลุ่มนักเขียน นักศึกษาที่ลี้ภัยในป่าจึงเปิดสัมมนาเพื่อหาข้อตกลงกัน จากนั้นเหล่านักศึกษาเพื่อประชาชนเดินทางออกจากป่าในเดือนมกราคม พ.ศ. 2524

หลังเดินทางออกจากป่าวัฒน์ได้เขียนวรรณกรรมที่เสนอสังคมชนบทและความเปลี่ยนแปลงของสังคมชนบทอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน นอกจากการเป็นนักเขียนแล้ว วัฒน์ วรรณยางกูรยังเคยเป็นคอลัมนิสต์ให้กับหนังสือพิมพ์และนิตยสารเล่มต่างๆ เช่น หนังสือพิมพ์*อภิชาติ* *ธงปฏิวัติ* *มาตุภูมิ* *ถนนหนังสือ* *ลลนา* ฯลฯ จากนั้นได้ดำเนินธุรกิจค้าวัสดุก่อสร้างที่ร้านบ้านสวย วัสดุภัณฑ์ที่อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรีระยะหนึ่ง แล้วกลับมาทำงานนิตยสารอีกครั้งโดยเป็นคอลัมนิสต์หนังสือพิมพ์*ผู้จัดการรายวัน* และบรรณาธิการบริหารนิตยสาร *Good life* ร่วมจัด

⁶ไรเตอร์ แมกกาซีน 11(สิงหาคม 2536): 19.

ตั้งสำนักพิมพ์ปลายนา และเขียนคอลัมน์ให้กับนิตยสารขวัญเรือน(2538) บางกอกทูเดย์(2538) และสยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ (2540-2541)

ปัจจุบันวัฒน์ วรรณยางกูรเป็นนักเขียนวรรณกรรมร่วมสมัยวัย 50 ปี ที่มีผลงานคุณภาพ ตีพิมพ์มากมาย และดำเนินธุรกิจเกี่ยวกับสาโทและไวน์ผลไม้ที่ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี วัฒน์ วรรณยางกูรจึงเป็นนักเขียนคนสำคัญของวงวรรณกรรมไทยที่สร้างงานวรรณกรรมอย่างต่อเนื่องและเป็นนักเขียนที่ได้รับความนิยมจากผู้อ่านอีกท่านหนึ่ง

2.2 ภูมิหลังทางวรรณกรรมของวัฒน์ วรรณยางกูร

วัฒน์ วรรณยางกูร ก้าวเข้าสู่เส้นทางนักเขียนด้วยวัยเพียง 13 ปี ซึ่งขณะนั้นศึกษาระดับมัธยมศึกษาที่โรงเรียนวินิตศึกษา จังหวัดลพบุรี โดยเริ่มจากเขียนกลอนและเรื่องสั้นให้เพื่อน ๆ อ่านก่อน จนกระทั่ง ปี พ.ศ. 2512 คณะครูนำโดยครูสมชาย นิลอาธิ ซึ่งในขณะนั้นเป็นครูประจำที่โรงเรียนวินิตศึกษาได้จัดทำจุลสาร *วังปราชญ์* เพื่อเป็นเวทีในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นภายในโรงเรียน วัฒน์เป็นนักเรียนอีกคนที่เข้าร่วมกิจกรรมนี้โดยส่งเรื่องสั้น 2 เรื่อง ลงตีพิมพ์ในวารสารของโรงเรียน หนึ่งในนั้นคือ เรื่องสั้นเรื่อง “สองเลือด” โดยใช้นามปากกาว่า “วัฒน์ บ้านทุ่ง”

จากนั้นวัฒน์ วรรณยางกูรจริงจังกับการเขียนวรรณกรรมมากยิ่งขึ้น โดยเริ่มส่งผลงานทั้งกลอนและเรื่องสั้นสู่นิตยสาร *ชัยพฤกษ์ ฟ้าเมืองไทย* ในช่วงแรกยังไม่ได้ลงพิมพ์ จนกระทั่งเรื่องสั้นเรื่อง “คนหากิน” ได้ลงพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ *ยานเกราะ* นิตยสาร *ฟ้าเมืองไทย* ตีพิมพ์เรื่อง “มุมหนึ่งของเมืองไทย” ในคอลัมน์ “เขาเริ่มต้นที่นี่” จากนั้นวัฒน์ก็เพียรส่งผลงานไปที่สถานีวิทยุยานเกราะ 785 และได้ออกอากาศรายการ “ถนนนักเขียน” ต่อมานิตยสาร *ฟ้าเมืองไทย* ตีพิมพ์เรื่องสั้นของวัฒน์อีกครั้งในเรื่องสั้นเรื่อง “หกสลึง” หลังจากนั้นเส้นทางนักเขียนของวัฒน์ วรรณยางกูร ก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น โดยเริ่มส่งเรื่องสั้นไปตามนิตยสารต่างๆ เช่น *ชาวกรุง* *ชลนา* ฯลฯ นอกจากนี้วัฒน์จะจริงจังกับการเขียนวรรณกรรมแล้ว วัฒน์ยังให้ความสนใจสังคมการเมือง ประกอบกับได้อ่านหนังสือที่ตรงกับอุดมการณ์ของตนเอง *ฉันทินิมิต* ของวิฑูรย์ เชียงกูล ทำให้วัฒน์เริ่มสนใจการเมืองและตั้งคำถามเกี่ยวกับความไม่ชอบธรรมในสังคมมากยิ่งขึ้น แก่นความคิดหลักของวรรณกรรมช่วงแรกมีลักษณะสะท้อนสภาพสังคมออกมาอย่างสมจริง ทั้งสภาพสังคมชนบท วงการศึกษา วงการราชการ⁷ นอกจากนี้ประเด็นเรื่องความแตกต่างทางชนบทของ

⁷ ตรีศิลป์ บุญจรรยา, *นวนิยายกับสังคมไทย พ.ศ.2475-2500* (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สร้างสรรค์, 2523) หน้า 52.

สังคมก็เป็นประเด็นสำคัญอีกประเด็นหนึ่งที่ตอกย้ำถึงความแตกต่างทางสังคมชนบทระหว่างคน รวยอันได้แก่ นายทุน เจ้าหน้าที่ของรัฐ และฝ่ายคนจนคือ เกษตรกรและกรรมาชีพ ซึ่งความแตกต่างทางชนชั้นที่กำหนดให้วิถีชีวิตและทัศนคติของคนทั้งสองกลุ่มแตกต่างกันและนำมาซึ่งความ เหลื่อมล้ำทางสังคมในที่สุด เช่น เรื่องสั้นเรื่องคนหากิน(2513)ที่เสนอความคิดหลักเรื่องความแตกต่างทางชนชั้น โดยผ่านตัวละครวัยเด็กที่มีความรู้เคียงสาขาของเด็กหญิงวัยอนุบาลสองคน ระหว่างเด็กหญิงลูกของเจ้าแก้วผู้เป็นตัวแทนของชนฐานะดี กับเด็กหญิงอีกคนหนึ่งซึ่งเป็นลูกของ โสภณีตัวละครที่เป็นตัวแทนของคนที่มีฐานะยากจน ทั้งสองมาพบกันในวันเปิดเทอม เด็กหญิง ลูกของโสภณีมองเห็นความแตกต่างของเธอกับเด็กหญิงฐานะดีทั้งการนั่งรถมาโรงเรียน การมี คุณครามาดูแลเอาใจใส่ การได้ไปเที่ยวในวันหยุด ฯลฯ ทำให้เธออยากมีชีวิตที่สุขสบายเหมือน เด็กหญิงฐานะดีบ้าง ในขณะที่เด็กหญิงฐานะดีอยากจะมีอิสระเหมือนเด็กหญิงลูกโสภณี ทั้งสอง จึงอยากจะแลกเปลี่ยนกัน เด็กหญิงลูกโสภณีเล่าว่าชาวบ้านรังเกียจแม่ของเธอ และพากันเรียกแม่ ว่า “คนหากิน” แต่เด็กหญิงฐานะดีกลับยกย่องแม่ของเธออีกฝ่ายว่าเป็นแม่ที่รักลูกและเด็ดเดี่ยว สามารถเลี้ยงลูกด้วยตนเอง ต่างจากแม่ของเธอที่เป็นแม่บ้านและให้พ่อเป็นฝ่ายหาเลี้ยง

เรื่องสั้นสะท้อนการเอารัดเอาเปรียบของนายทุน เช่น เรื่องสั้นเรื่องมุมหนึ่งของเมืองไทย (2514)ที่เป็นเรื่องราวของชายคนชนบทที่ทอดแหหาปลาทั้งวันก็ไม่ได้ปลาสักตัว ในขณะที่ได้รับ ชื่อข้าวเปลือกของนายทุนเล่นผ่านมาพร้อมเปิดเพลงว่า “เมืองไทยเรานี้ แสนดีหนักหนา ในน้ำมี ปลา ในนามีข้าว” แต่ในความเป็นจริง ชาวชนบทยังต้องเผชิญการเอารัดเอาเปรียบของนายทุน เป็นต้น

จากนั้นช่วงเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516-6 ตุลาคม 2519 เป็นช่วงที่เรียกได้ว่า “ยุค ประชาธิปไตยแบ่งบาน” บรรยากาศทางการเมืองในช่วงนั้นจึงค่อนข้างมีเสรี มีการแสดงความคิดเห็นอย่างกว้างขวางในทุกวงการทั้งชาวนา กรรมกร นิสิตนักศึกษา ปัญญาชน ความมั่นใจในพลัง ของนักศึกษาและปัญญาชนที่สามารถจัดอำนาจเผด็จการได้ ทำให้นักเขียนกล้าแสดงทัศนะของ ตนเองที่มีต่อระบบการเมืองเผด็จการและความไม่ชอบธรรมในสังคมออกมาอย่างเปิดเผย กลายเป็นประเด็นสำคัญที่นักเขียนนำมาเป็นแรงบันดาลใจในการเขียน เนื้อหาที่นักเขียนหยิบยกมา อย่างกว้างขวางได้แก่ความขัดแย้ง ความไม่ยุติธรรม การเอารัดเอาเปรียบ การต่อสู้เรียกร้อง ระหว่างผู้เสียเปรียบคือชาวนาชาวไร่ กรรมกรกับผู้ได้เปรียบคือนายทุนและเจ้าหน้าที่ของรัฐ รวมทั้งความสำเร็จของนักศึกษาและประชาชนในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ได้ปลุกเร้าให้ประชาชน เล็งเห็นความสำคัญของตัวเอง จึงก่อเกิดสำนักทางการเมืองและสังคมขึ้นในหมู่ประชาชน

และกลายเป็นฐานเพื่อให้ผู้อ่านรองรับวรรณกรรมเพื่อชีวิตที่เกิดขึ้นอย่างมากมาย⁸ เหตุการณ์ทางการเมืองดำเนินควบคู่กับกระแสวรรณกรรม มีการแสดงความคิดเห็นอย่างกว้างขวางในทุกวงการทั้งชาวนา กรรมกร นิสิตนักศึกษา ความมั่นใจในพลังมวลชนที่จะสามารถต่อต้านอำนาจเผด็จการ ทำให้นักเขียนกล้าแสดงทัศนะของตนเองที่มีต่อระบบการเมืองเผด็จการและความไม่ชอบธรรมในสังคมออกมาอย่างเปิดเผย

ขณะนั้นทฤษฎีวรรณกรรมเพื่อชีวิตได้รับความนิยมเป็นอย่างมากจึงมีการสรุปลักษณะของวรรณกรรมเพื่อชีวิตโดยอาศัยข้อเขียนของจิตร ภูมิศักดิ์ “นายผี” และบรรจง บรรเจิดศิลป์ สรุปลักษณะสำคัญของวรรณกรรมเพื่อชีวิตจะต้องมีลักษณะสำคัญ 4 ประการคือ 1.วรรณกรรมเพื่อชีวิตจะต้องสะท้อนภาพชีวิตจริงของประชาชน ชาวนา และผู้ใช้แรงงานซึ่งมีชีวิตที่ทุกข์ยาก 2.แสดงให้เห็นที่มำอันเป็นต้นตอที่ทำให้ประชาชนประสบกับความทุกข์ยาก 3. ต้องชี้นำประชาชนไปสู่สังคมที่ดีกว่า รวมทั้งสร้างความหวังในการต่อสู้ของมวลชนว่าเป็นแนวทางที่จะทำให้ชีวิตดีขึ้น 4. ต้องมีความเรียบง่าย ชัดเจนงดงามเพื่อสื่อให้ประชาชนเข้าใจเนื้อหาวรรณกรรมเพื่อชีวิตอย่างชัดเจน งานวรรณกรรมในช่วงนี้ของวัฒน์ วรรณยางกูรจึงเป็นการหยิบยกปัญหาของชาวนาชนบท ชาวนาชาวไร่ ชนชั้นกรรมมาชีพที่ถูกเอารัดเอาเปรียบจากชนชั้นนายทุนและเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดวรรณกรรมเพื่อชีวิตที่เข้ามามีอิทธิพลต่อนักเขียนและนักศึกษานักปัญญาชน การเสนอวรรณกรรมในช่วงนี้จึงมีลักษณะที่เสนอทั้งปัญหาของชาวนาและกรรมมาชีพที่ถูกกดขี่ข่มเหง และแสดงภาพชีวิตที่ยากจนลำเค็ญของชาวนาชนบทและชนชั้นกรรมมาชีพ รวมทั้งมีลักษณะปลุกเร้านักศึกษาประชาชน ชาวนาชนบท และกรรมกรให้ตระหนักถึงความทุกข์ยากที่เกิดจากการเอารัดเอาเปรียบของเจ้าหน้าที่ของรัฐและนายทุน ปลุกเร้าให้ต่อสู้ด้วยพลังมวลชน ผลงานวรรณกรรมส่วนใหญ่จะเป็นบทกวี และเรื่องสั้น ส่วนนวนิยายนั้นมีจำนวนไม่มาก และนวนิยายที่โดดเด่นที่สุดเรื่องหนึ่งในช่วงนั้น คือ นวนิยายเรื่อง *คำบล่ข่มมะกอก* ของวัฒน์ วรรณยางกูร

นวนิยายเรื่อง *คำบล่ข่มมะกอก* เป็นนวนิยายที่โดดเด่นเรื่องหนึ่งในช่วง 14 ตุลาคม 2516 เมื่อนำมารวมเล่มก็ได้รับการตอบรับอย่างดียิ่งจนได้พิมพ์ถึง 3 ครั้ง และถือเป็นนวนิยายที่ได้รับ

⁸ ไพโรจน์ บุญประกอบ, “วิเคราะห์เรื่องสั้นแนวการเมืองและสังคมในช่วง 14 ตุลาคม 2516-6ตุลาคม 2519,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2526), หน้า 49-52.

⁹ นิตินี วิฑูรย์สานต์, *วิเคราะห์วรรณกรรมแนวประชาชน*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สยามวรรณกรรม, 2519), หน้า 64.

การกล่าวถึงเป็นอย่างมากในช่วง 6 ตุลาคม 2519 และได้มีการวิจารณ์นวนิยายเรื่องนี้ไว้อย่างน่าสนใจดังที่ตรีศิลป์ บุญขจร วิจารณ์นวนิยายเรื่องนี้ไว้ว่า

นวนิยายเรื่องนี้เป็นนวนิยายประเภท Social Realism ที่ผู้เขียนเสนอแนวคิดสำคัญเรื่องสภาพความไม่เป็นธรรมที่ชาวนาชาวไร่ได้รับและปลุกเร้าให้รวมพลังกันต่อสู้ ทั้งผู้เขียนไม่ได้มองปัญหาหรือดำเนินเรื่องอย่างพาฝัน หรือปลุกระดมให้ต่อสู้โดยไม่มองอุปสรรค การจบลงด้วยความตายของผู้นำสหพันธ์ การพ่ายแพ้ต่อหม่อมมารของครูสาวตัวแทนของหนุ่มสาวอุดมคติสะท้อนถึงอุปสรรคในการต่อสู้อย่างแจ่มชัด ดังนั้นนวนิยายเรื่องนี้จึงพันลักษณะเพื่อฝันปฏิวัติ¹¹

นวนิยายเรื่อง *ตำบลช่อมะกอก* เป็นเรื่องราวของ “ชัย ช่อมะกอก” หนุ่มชาวนาที่ต่อสู้กับขุนพิทักษ์ธรณี อดีตนายอำเภอกังฉินที่ผันตัวเองมาเป็นนายทุนเจ้าของที่ดินที่ไช้กลโกงที่ดินของชาวบ้านไปเป็นของตนเอง ชัยเคยเข้าร่วมกับขบวนการนิสิตนักศึกษาเมื่อครั้งเรียนหนังสือที่กรุงเทพฯ จึงจัดตั้งสหพันธ์ชาวนาชาวไร่แห่งตำบลช่อมะกอก เพื่อให้ชาวนาชาวไร่ไม่เสียเปรียบนายทุน รวมทั้งตั้งโรงเรียนผู้ใหญ่สอนชาวบ้านให้รู้หนังสือโดยได้รับความร่วมมือจากเพื่อนนักศึกษา “นิค” นักศึกษาสาวที่เข้ามาช่วยงานในโรงเรียนผู้ใหญ่ ถูกลูกน้องขุนพิทักษ์ธรณีลักพาตัวไปข่มขืน เมื่อชาวบ้านทราบข่าวว่าครุฑถูกลูกน้องของขุนพิทักษ์ธรณีทำร้ายก็มีการปะทะกันอย่างรุนแรง นอกจากนี้ ขุนพิทักษ์ธรณียังใส่ร้ายว่า ชัย ช่อมะกอกและพรรคพวกที่ตั้งตนกระด้างกระเดื่องกับคนว่าเป็นคอมมิวนิสต์และขี้มมือตำรวจจับชาวนาที่เป็นสมาชิกสหพันธ์ฯ ไป 9 คน ด้วยข้อหาเป็นคอมมิวนิสต์ ชาวบ้านและนักศึกษาจึงไปร้องเรียนที่จังหวัด ชาวบ้านทั้ง 9 คนได้รับการปล่อยตัว สร้างความโกรธแค้นให้ขุนพิทักษ์ธรณีเป็นอย่างมากจึงสั่งให้สมุนสังหารชาวนาชาวไร่อย่างเหี้ยมโหด ส่วนชัย ช่อมะกอกก็ต้องหนีเข้าป่า และด้วยบรรยากาศทางการเมืองและกระแสวรรณกรรมที่เอื้อต่อการสร้างงานวรรณกรรมแนวเพื่อชีวิต ทำให้นวนิยายเรื่องนี้เป็นนวนิยายที่สร้างความตื่นตัวให้กับวงการวรรณกรรมและผู้อ่านในขณะนั้นเป็นอย่างมาก

นอกจากนี้ในวรรณกรรมของวัฒน์ วรรลยางกูร ในช่วงที่ 1 (2513-2523) เป็นวรรณกรรมที่สร้างสรรค์ขึ้นตามทฤษฎีวรรณกรรมเพื่อชีวิต โดยเสนอแนวทางในการต่อสู้ของพลังมวลชน

¹¹ ตรีศิลป์ บุญขจร, นวนิยายไทยในรอบทศวรรษ: ข้อจำกัดบางประการในเอกสารวิชาการหมายเลข 25 เพื่อประกอบการสัมมนา 2 ศตวรรษรัตนโกสินทร์ ความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย (กรุงเทพมหานคร: สถาบันไทยศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2525), หน้า 44.

เพื่อสร้างความถูกต้องชอบธรรมให้กับสังคมชนบทเช่นเดียวกัน ซึ่งเท่ากับเป็นการเสนอแนวคิดให้เกิดความเปลี่ยนแปลงสังคมชนบทให้มีศักยภาพและมีพลังในการสร้างความยุติธรรมให้เกิดขึ้นในสังคมชนบทด้วย รวมทั้งมีการใช้ภาษาที่กระชับ ตรงไปตรงมาเพื่อปลุกเร้าให้เกิดพลังมวลชน งานวรรณกรรมของวัฒน์ที่เสนอแนวคิดดังกล่าว เช่น *รวมเรื่องสั้นและกวีนิพนธ์ นกพิราบสีขาว* ที่เนื้อหาส่วนใหญ่กล่าวถึงความทุกข์ยากของคนชนบทที่ถูกนายทุนเอารัดเอาเปรียบ เช่น เรื่องสั้นเรื่อง “คนทำอิฐ”(2518) ที่คนทำอิฐต้องทำอิฐด้วยความยากลำบาก แต่ถูกนายทุนเอารัดเอาเปรียบรับซื้ออิฐในราคาไม่เป็นธรรม คนทำอิฐยากจนลงเรื่อยๆ ในขณะที่นายทุนยิ่งร่ำรวยรวมเรื่องสั้นชุด *งูกินนา*(2518) ที่เสนอการเอารัดเอาเปรียบของนายทุนต่อชาวนาชาวไร่เช่นกัน ดังใน เรื่องสั้น “งูกินนา” ที่วัฒน์สร้างให้งูเป็นสัญลักษณ์ที่แทนนายทุนที่เอารัดเอาเปรียบชาวนาชาวไร่ นวนิยายเรื่อง *ด้วยรักแห่งอุดมการณ์* (2524) เป็นต้น

นวนิยายเรื่อง *ด้วยรักแห่งอุดมการณ์* (2524) เสนอให้อุดมการณ์ทางการเมืองตามแนวทางวรรณกรรมเพื่อชีวิตของนักศึกษาที่ต้องทำงานต่อสู้เรียกร้องความชอบธรรมให้ประชาชนผ่าน ฟิน บางพุด นักศึกษาที่เข้าร่วมต่อสู้เพื่อประชาชนโดยเห็นว่านักศึกษาต้องมีส่วนร่วมในการต่อสู้เพื่อประชาชนให้ประจักษ์ถึงความถูกต้อง และปลุกเร้าพลังมวลชนเพื่อล้มล้างความไม่ยุติธรรม จะเห็นว่าในวรรณกรรมช่วงที่ 1 วัฒน์ได้รับอิทธิพลวรรณกรรมเพื่อชีวิต มีลักษณะที่เผยให้เห็นความคับแค้นลำเค็ญที่ประชาชน ชาวนาชาวไร่ และผู้ใช้แรงงานถูกเอารัดเอาเปรียบและถูกข่มเหงจากนายทุนและเจ้าหน้าที่ของรัฐ รวมทั้งปลุกเร้าประชาชนด้วยวรรณกรรมให้ประชาชนลุกขึ้นต่อสู้กับความไม่ชอบธรรมด้วยพลังมวลชน

อย่างไรก็ตาม การเมืองก็คุกคามเสรีภาพของวรรณกรรมอีกครั้งเมื่อเกิดเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 รัฐบาลของนายธานินทร์ กรัยวิเชียรซึ่งดำเนินนโยบายต่อต้านแนวคิดสังคมนิยมและต่อต้านพรรคคอมมิวนิสต์อย่างเข้มงวด จึงมีการออกคำสั่งห้ามประชาชนมีหนังสือต้องห้ามจำนวน 204 รายการไว้ในครอบครอง หนึ่งในนั้นมีนวนิยายเรื่อง *ตำบลช่อมะกอก* และรวมเรื่องสั้น *กลิ่นจากสายเลือด* ของวัฒน์ วรรณยางกูร รวมอยู่ด้วย¹¹ บรรยากาศของวรรณกรรมกลับสู่ความมืดมนอีกครั้ง พร้อมกับนักศึกษาประชาชนที่ต่อต้านรัฐบาลต้องลี้ภัยการเมืองในป่า ยังทำให้วรรณกรรมเพื่อชีวิตของไทยตกอยู่ในภาวะชะงักงัน

วัฒน์ลี้ภัยการเมืองนาน 5 ปี หลังจากเดินทางออกจากป่าเป็นช่วงที่วัฒน์ วรรณยางกูรได้ทำงานประพันธ์อย่างจริงจัง มีการรวบรวมงานวรรณกรรมที่เขียนในช่วงที่อยู่ในป่ามาตีพิมพ์เผย

¹¹ วิมล ไทรนิ่มนวล, “ไอ้ลูกถึงลพบุรีไม่มีพ่อ...เจ๊ยก,” ถนนหนังสือ, 3: 39.

แพร่ ได้แก่ รวมเรื่องสั้น *กลับมาเมื่อฟ้าค่ำ*(2524) รวมกวีนิพนธ์ *ฝันให้ไกลไปให้ถึง*(2523) รวมเรื่องสั้น *น้ำผึ้งไพร*(2523) เป็นต้น ที่มีเนื้อหากล่าวถึงความผิดหวังการสูญเสียเพื่อนร่วมอุดมการณ์ 6 ตุลาคม 2519

ในระบอบนี้วรรณกรรมไทยกลับมาคึกคักขึ้นอีกครั้ง มีการนำวรรณกรรมที่ถือเป็นวันหลงที่น่าเสนอตามแนวทางวรรณกรรมเพื่อชีวิตมาตีพิมพ์เผยแพร่เป็นจำนวนมาก เนื้อหาของวรรณกรรมส่วนใหญ่ยังมีลักษณะเป็นวรรณกรรมเพื่อชีวิตที่เสนอการต่อสู้ของชาวนา ชนชั้นกรรมาชีพที่เรียกร้องความเป็นธรรมจากนายทุนและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เอารัดเอาเปรียบและกดขี่ขูดรีดอยู่อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เป็นเพราะงานวรรณกรรมในช่วง พ.ศ. 2520-2523 เป็นงานเขียนที่ผ่านการถ่ายทอดจากนักเขียนกลุ่มเดียวกับช่วงก่อนเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 ดังนั้นความคิดในการเสนอปัญหาในสังคมจึงเป็นไปตามแนวทางเดิม ทำให้นักเขียนและนักวิจารณ์เริ่มตั้งข้อสังเกตว่าวรรณกรรมช่วงนี้ว่าเป็น “วรรณกรรมแบบสูตรสำเร็จ” ดังปรากฏในบทนำของนิตยสาร *โลกหนังสือ* หลายฉบับตั้งแต่พฤศจิกายน 2523-กันยายน 2524 ที่นักเขียน นักวิจารณ์ เปิด “จตุรัสความคิด” หลายครั้งเพื่อเสวนาแลกเปลี่ยนความคิดกับนักวิจารณ์ กลุ่ม “วรรณกรรมพินิจ” กระแสวิพากษ์วิจารณ์วรรณกรรมเพื่อชีวิตในช่วงนี้ ส่วนหนึ่งเกิดขึ้นจากผู้เขียนวรรณกรรมเพื่อชีวิต เช่น เสถียร จันทิมาธร ที่มีความเห็นว่า “นี่เป็นการเคลื่อนไหวที่น่าสนใจ เพราะจุดเริ่มต้นมาจากมิตรไม่ใช่ศัตรู กระแสวิพากษ์วิจารณ์ดังกล่าวสะท้อนความเป็นจริงที่ว่า ภายในขบวนการวรรณกรรมเพื่อชีวิตยังมีข้ออ่อนด้อยบกพร่องอยู่ และสะท้อนถึงความเรียกร้องต้องการที่จะให้มีการแก้ไขปรับปรุงเพื่อยกระดับก้าวหน้าขึ้นไปอีก”¹² ปัจจัยอีกประการหนึ่งในการเปลี่ยนแปลงทิศทางวรรณกรรมในช่วงนี้คือประสบการณ์ในป่าและวุฒิภาวะของนักเขียนที่เปลี่ยนแปลงไปตามบริบททางสังคมที่คลี่คลายไปในทางที่ดี มีผลต่อพัฒนาการวรรณกรรมของวัฒน์ วรรณยางกูร โดยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524 เป็นต้นมาถือเป็นจุดเริ่มต้นของงานวรรณกรรมในช่วงที่ 2 ของวัฒน์ วรรณยางกูร

ในช่วงปี พ.ศ. 2524 เป็นต้นมาที่ถือเป็นจุดเริ่มต้นของวรรณกรรมช่วงที่ 2 ของวัฒน์ วรรณยางกูร เป็นช่วงที่วัฒน์เดินทางออกจากป่า ด้วยบริบททางการเมืองและสังคมที่คลี่คลาย ทำให้โลกทัศน์ของวัฒน์ไม่ได้ยึดกรอบวรรณกรรมเพื่อชีวิตเหมือนในช่วงแรก การที่วัฒน์เป็นนักเขียนที่มีภูมิถิ่นในภาคกลางได้ใช้ชีวิตและผูกพันกับธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์ของชนบทภาคกลางมาโดยตลอด ในวรรณกรรมช่วงที่ 2 วัฒน์จึงมีแนวทางการนำเสนอสภาพสังคม

¹² รื่นฤทัย สัจจพันธุ์, 25 ปี 14 ตุลา มองผ่านวรรณกรรมเพื่อชีวิต, หน้า 65.

ชนบทภาคกลางและความเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากความเจริญก้าวหน้าทางวัตถุอันเป็นผลมาจาก
 วาทกรรมการพัฒนาของรัฐที่ทำลายรากเหง้าทางวัฒนธรรมชนบท รวมทั้งการแทรกซึมของ
 ระบบทุนนิยมที่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงต่อสังคมชนบท

วรรณกรรมในช่วงที่ 2 ของวัฒน์ วรรลยางกูร มีทั้งนวนิยาย เรื่องสั้น กวีนิพนธ์ และ
 ความเรียง ซึ่งเป็นการนำเสนอให้เห็นวิถีชนบทภาคกลางและความเปลี่ยนแปลงของชนบทอัน
 เนื่องมาจากการพัฒนาทางวัตถุ ในด้านนวนิยาย ได้แก่ นวนิยายเรื่อง *มนต์รักทรานซิสเตอร์*
 (2524) นวนิยายเรื่อง *คือรักและหวัง*(2525) นวนิยาย *บนเส้นลวด*(2525) นวนิยายเรื่อง *ปลายทาง*
ฟ้าเขียว(2532) นวนิยายเรื่อง *ฉากและชีวิต*(2539) และนวนิยายเรื่อง *สิงห์สาโท*(2541)

นวนิยายเรื่อง *มนต์รักทรานซิสเตอร์* ถือเป็นนวนิยายที่วัฒน์ สอดแทรกทัศนะที่มีต่อ
 ความเปลี่ยนแปลงของสังคมชนบทได้อย่างเฉียบคมโดยผ่าน “แผน”หนุ่มลูกทุ่งผู้ใฝ่ฝันจะเป็น
 นักร้องชื่อดัง ความใฝ่ฝันที่ผ่านมาจากวิทยุทรานซิสเตอร์ที่เชิญชวนให้แผนต้องละทิ้งชนบท
 หลังจากที่แผนแต่งงานกับสะเดาไม่นาน แผนก็ถูกเกณฑ์ทหาร เขาต้องทิ้งภรรยาสาวที่กำลังตั้ง
 ครรภ์ให้อยู่ตามลำพัง เมื่อแผนไปอยู่ค่ายทหาร เขาไม่ได้ลดละความฝันที่จะเป็นนักร้องเลย จน
 กระทั่งมีวงดนตรีมาเปิดการแสดงและประกวดร้องเพลงลูกทุ่งใกล้กับค่ายทหาร แผนก็ประกวด
 ด้วยในนาม “สุรแผน เพชรน้ำใจ” แผนได้รับรางวัลรองชนะเลิศ เขาจึงหนีออกจากค่ายทหารมา
 อยู่กับวงดนตรี ด้วยความหวังว่าจะได้เป็นนักร้องชื่อดัง แผนถูกผู้จัดการวงดนตรีลวงละเมิดทาง
 เพศจึงหนีเตลิดมาเป็นคนงานตัดอ้อย จากนั้นก็หลงเชื่อเพื่อนร่วมกันทำผิดกฎหมายด้วยวีงราว
 สร้อยคอทองคำ แผนถูกจับได้และถูกจำคุก ส่วนสะเดาหลังจากที่แผนหนีทหารก็พยายามตามหา
 ที่วงดนตรี สะเดาต้องเลี้ยงดูลูกตามลำพัง จนกระทั่ง “เกียรติศักดิ์”หนุ่มพากย์หนังขายยาที่เข้ามา
 เร่ขายหนังขายยาในหมู่บ้านเข้ามาตีสนิท ทำให้สะเดาหลงรักและมีลูกด้วยกันอีกหนึ่งคนจากนั้น
 ก็ทิ้งสะเดาไป เมื่อแผนพ้นโทษ เขาจึงกลับมาขอคืนดีกับสะเดา แผนคิดได้ว่าหากเขาไม่เพื่อฝัน
 ตามโฆษณาในวิทยุ เรื่องราวเลวร้ายของเขาและสะเดาอาจไม่เป็นเช่นนี้

นวนิยายเรื่องนี้ผู้เขียนจึงเสนออย่างชัดเจนว่าวิทยุทรานซิสเตอร์ที่ถือเป็นความเจริญรูป
 แบบใหม่ที่เข้ามาสู่สังคมชนบทสร้างความฝันให้ชาวชนบท ดังที่วัฒน์ วรรลยางกูรได้ให้
 สัมภาษณ์เกี่ยวกับนวนิยายเรื่องนี้ว่า

วิทยุทรานซิสเตอร์คือการเปลี่ยนแปลงของสังคมครั้งยิ่งใหญ่ และเป็น
 เทคโนโลยีตัวแรกที่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้คนแบบลอนรากลอน โคน ผล

ของการโฆษณาอะไรต่างๆทำให้คนเกิดความฝันบางอย่างก็ไม่เหมาะกับความจริงของตัวเอง...¹³

นวนิยายเรื่อง *คือรักและหวัง*(2525) ที่สะท้อนความเปลี่ยนแปลงทางศิลปะและวัฒนธรรมของชนบทผ่านการเชิดหนังตะลุงที่กำลังถูกแทนที่ด้วยหนังกลางแปลง นวนิยายเรื่องนี้เป็นเรื่องราวที่กล่าวถึงความผูกพันระหว่าง “เฒ่าเพี้ยม” ผู้เป็นตา และหลานชาย “เจ้าหนู” เฒ่าเพี้ยมอดีตนักเชิดหนังตะลุงที่พยายามอนุรักษ์ศิลปะแขนงนี้ไว้ท่ามกลางการกระแสสมัยใหม่ที่กำลังเข้ามาเปลี่ยนแปลงชนบท สายสัมพันธ์ที่ถักทอความรักความผูกพันท่ามกลางการเรียนรู้วิถีและวัฒนธรรมชนบทที่กำลังถูกลบเลือนและแทนที่ด้วยวัฒนธรรมเมือง วัฒนได้ฉายภาพการคืนรันทดเถียงหลานชายของเฒ่าเพี้ยมทั้งเล่นหนังตะลุง การรับซ่อมนาฬิกา ในตอนท้ายเฒ่าเพี้ยมต้องขอมขยตัวหนังตะลุงเพื่อแลกกับรายได้เงินเจือจกรอบครัว วัฒน วรรณขยกรได้เสนอในนวนิยายเรื่องนี้ว่า แม้สองตาหลานจะมีความรักและความผูกพันกันมากเพียงใด แต่ด้วยสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปสู่การเป็นสังคมที่เงินเป็นใหญ่ เฒ่าเพี้ยมก็ต้องยอมรับความจำเป็นที่จะต้องให้เจ้าหนูเข้าไปทำงานในเมืองเพื่ออนาคตที่ดีกว่า

นวนิยายเรื่อง *บนเส้นลวด*(2525) เป็นนวนิยายที่วัฒน วรรณขยกรสะท้อนให้เห็นการอพยพเข้ามาแสวงหาโอกาสที่ดีกว่าของชาวชนบทในสังคมเมืองที่เป็นมายาคติ ผ่านตัวละครเอกของเรื่อง “โต” โดยการเข้ามาศึกษาต่อและทำงานในสังคมเมืองแต่ด้วยขาดแคลนทุนการศึกษาและความไม่พอใจในระบบการศึกษาที่แก่งแย่งแข่งขันกัน เขาจึงเรียนไม่จบ โดพยายามหางานทำ และสมัครงานที่ต่างๆ แต่ก็มักถูกปฏิเสธเพราะเขาไม่มีวุฒิการศึกษา ต่อมาเขาได้ทำงานในโรงพิมพ์เล็กๆ แห่งหนึ่ง แต่สุดท้ายก็ถูกให้ออกจากงานเนื่องจากการเงินของสำนักพิมพ์ไม่ดีขึ้น จากนั้นเขาจึงพยายามนำเพลงเพื่อชีวิตที่แต่งไว้ไปเสนอกับบริษัทเพลง แต่ก็ถูกปฏิเสธ เขาจึงต้องจำใจเปลี่ยนแนวเพลงของตนเพื่อเอาใจตลาด นวนิยายเรื่องนี้วัฒนสะท้อนสภาพสังคมเมืองที่นับวันจะเป็นสังคมที่มุ่งแก่งแย่งแข่งขันเพื่อการค้าเป็นสำคัญ ควบคู่กับความขัดแย้งภายในจิตใจของตัวละครเอกของเรื่องที่ต้องการทำงานด้วยอุดมการณ์ แต่เขาก็ต้องละทิ้งความคิดเหล่านั้นเพื่อกลับมาสู่ความเป็นจริงของสังคมเมืองว่า เขาจำเป็นต้องกลายเป็นส่วนหนึ่งของวงการธุรกิจทั้งนี้เพื่อให้เขามีเงินส่งให้ครอบครัว รวมทั้งมายาคติที่คนชนบทคาดหวังว่าสังคมเมืองสร้างโอกาส

¹³ แม็คคอก โสน, “20 ปี แห่งความโดดเด่น ‘มนต์รักทรานซิสเตอร์’ เจียขงันแล้วล้นอีกทีก็กรีกโครม,” เนชั่นสุดสัปดาห์ 10 , 499 (24-30 ธ.ค. 44): 92.

ฐานะที่มั่นคงว่าชนบท ในนวนิยายเรื่องนี้ได้เสนอให้เห็นอย่างชัดเจนว่าชีวิตในสังคมเมืองไม่ได้เป็นดังที่คนชนบทคาดหวัง

นวนิยายเรื่อง *ปลายนาฟ้าเขียว* นวนิยายเรื่องนี้เข้ารอบสุดท้ายรางวัลซีไรต์ประจำปี พ.ศ. 2534 นวนิยายเรื่องนี้ได้แสดงความห่วงใยกับการมุ่งเน้นพัฒนาความเจริญทางวัตถุในสังคมชนบทจนก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงด้านความคิด ค่านิยม และวิถีชีวิตของคนชนบท ผ่านเรื่องราวของหนุ่มสาวชนบทที่ต่างใฝ่ฝันความอิสระเสรีและต้องการมองเห็นการพัฒนาชนบทที่ยั่งยืน เรื่องราวความรักระหว่าง “เถื่อน”หนุ่มชวามาแห่งตำบลปลายนาและ “ศิลา” ลูกสาวเจ้าแก้วเลี้ยงแห่งตำบลบ้านไร่ ความแตกต่างทางฐานะทำให้ความรักของทั้งสองมีอุปสรรค วัฒนได้เสนอภาพสังคมชนบทในช่วงที่กำลังได้รับการพัฒนา นวนิยายเรื่องนี้ได้เสนอให้เห็นความเปลี่ยนแปลงชนบทอันเนื่องมาจากการพัฒนาชนบท ซึ่งแม้จะทำให้สังคมชนบทมีการคมนาคมที่สะดวกสบายขึ้นก็ตาม แต่ขณะเดียวกันสิ่งที่ควบคู่กับการพัฒนาคือความเปลี่ยนแปลงและความล่มสลายของวิถีชีวิตชนบท ดังที่ประเพณีการวิ่งควายซึ่งเป็นประเพณีเพื่อสร้างความสามัคคีให้ท้องถิ่น แต่เมื่อการพัฒนาเข้ามาสู่ชนบท คนชนบทก็ละทิ้งธรรมเนียมปฏิบัติดังกล่าวไปสู่การพนัน และรวมทั้งใช้ กลโกงเพื่อเอาชนะคู่แข่ง ท่ามกลางการพัฒนาชนบท สังคมชนบทที่กำลังถูกทำให้เปลี่ยนแปลงไปเช่นเดียวกัน

แม้นวนิยายเรื่องนี้จะพลาดรางวัลซีไรต์ไป แต่นวนิยายเรื่องนี้ถือเป็นการสร้างปรากฏการณ์ใหม่ให้แก่วงการวรรณกรรมที่นักเขียนตั้งคำถามเกี่ยวกับการพัฒนาที่มุ่งเน้นวัตถุว่ามีผลกระทบและก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงของชนบท ดังที่ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช กล่าวถึงนวนิยายเรื่องนี้ว่า

ปลายนาฟ้าเขียว คือเสียงสะท้อนความวิตกกังวลต่อวิถีชีวิตของสังคมชนบท ที่นับวันจะสูญหายจากสังคมไทย เรื่องราวของความเปลี่ยนแปลงของตำบลปลายนา จากหมู่บ้านที่อาศัยควายช่วยไถนามาเป็นการใช้รถแทรกเตอร์ จากการใช้ทางเกวียนเป็นเส้นทางสัญจร มาสู่การสร้างถนนลูกรังและการใช้รถมอเตอร์ไซด์ จากการแข่งควายเพื่อเชื่อมสามัคคีระหว่างหมู่บ้าน กลายเป็นการแข่งขันเพื่อการพนันขั้นต่อเหล่านี้คือชะตากรรมที่เกิดขึ้นไม่เฉพาะกับตำบลปลายนา แต่กับหมู่

บ้านในชนบทแทบทุกแห่งทั่วประเทศ วัฒนธรรมนี้เป็นนัยให้เห็นถึงหายนะอันอาจจะเกิดขึ้นจากการเร่งรัดพัฒนาท้องถิ่นอย่างไม่ลืมหูลืมตา¹⁴

จากนั้นในปี พ.ศ. 2536 วัฒน์ได้เขียนนวนิยายเรื่อง *นิยายของยาย*(2536) นวนิยายที่วิพากษ์ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมที่สร้างค่านิยมให้คนชนบทให้ความสำคัญกับเงินตรา ผ่านเรื่องราวของครอบครัวชนบทครอบครัวหนึ่งประกอบด้วย พ่อ แม่ ลูกสาวทั้งสี่ และยายที่ย้ายมาอยู่ในสังคมเมือง เนื่องจากพ่อและแม่มาทำงานในเมืองแต่แล้วก็ถูกไล่ที่ ยายจึงต้องพาลานานๆ มาอยู่ที่บ้านชนบทเพียงลำพัง นวนิยายเรื่องนี้วัฒน์กำหนดให้ตัวละครยายเป็นตัวละครเอกของเรื่อง พร้อมทั้งเป็นกระบอกเสียงในการวิพากษ์การบริโภคนิยมที่มีได้ทำให้ผู้คนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น แต่ในทางกลับกันความเจริญและการบริโภคนิยมกำลังทำให้ผู้คนในสังคมต้องแก่งแย่งแข่งขันกันหาเงินมากขึ้น วัฒน์จึงเสนอว่าแนวทางที่จะมีความสุขอย่างยั่งยืนคือการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียงในสังคมชนบท

ในปี พ.ศ. 2539 วัฒน์เขียนนวนิยายเรื่อง *ฉากและชีวิต* ตีพิมพ์เป็นตอนๆ ในหนังสือพิมพ์ผู้จัดการรายวัน นวนิยายเรื่องนี้ได้รับความสนใจจากผู้อ่านอย่างต่อเนื่อง และเป็นนวนิยายอีกเรื่องหนึ่งที่โดดเด่นที่สุดของวัฒน์ วรรณขางกูร และเป็นนวนิยายที่ได้รับการคัดเลือกให้เข้ารอบสุดท้ายรางวัลซีไรต์ ประจำปี พ.ศ. 2540 ความโดดเด่นของนวนิยายเรื่องนี้ดังที่สกุล บุญยทัต กล่าวถึง นวนิยายเรื่องนี้ว่า

*ฉากและชีวิต*ถือเป็นนวนิยายที่โดดเด่นในเชิงเนื้อหาสาระและผูกสร้างตัวละครให้เกี่ยวเนื่องกับโลกแห่งสังคมภายในจิตใจมนุษย์ องค์ประกอบของเรื่องราวเต็มไปด้วยความรู้สึกเอื้ออาทร การพยายามชี้ให้เห็นถึงเงื่อนไขจำเพาะอันเป็นข้อค้อยและเป็นความหวังอันเร้นลึกของความปรารถนาอันยิ่งใหญ่ในตัวตนมนุษย์ ธรรมชาติ ความงาม ประสบการณ์ และมิตรภาพ ด้วยท่าทีการเขียนอันอบอุ่น นุ่มนวล และเติบโตในภาวะอารมณ์ของผู้เขียน ทำให้เรื่องนี้ดูง่าย(simple)งาม (beauty)และชัดเจน(clarity)¹⁵

¹⁴ ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช, “ปลายนาฟ้าเขียว ความบริสุทธิ์ไร้เดียงสาของชนบท,” คนกับหนังสือ (กรุงเทพมหานคร: สารคดี, 2536), หน้า 187-188.

¹⁵ สกุล บุญยทัต, “คอถัมน์วรรณกรรมวิจารณ์,” *กรุงเทพธุรกิจ* 6 (กรกฎาคม 2540) อ้างถึงใน วัฒน์ วรรณขางกูร, *ฉากและชีวิต*, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร: แพรวล้านกพิมพ์, 2542), ปกหลัง

ฉากและชีวิต เป็นนวนิยายที่ถ่ายทอดชีวิตของผู้คนในสังคมที่ราบลุ่มภาคกลางก่อนยุค สังคมอุตสาหกรรมจะครอบงำ สภาพแม่น้ำที่เคยอุดมสมบูรณ์ก็เปลี่ยนแปลงเป็นลำคลองที่เน่าเสียเพราะการปล่อยน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรม และเรื่องราวความรักที่ไม่สมหวัง “น้ำพร” หนุ่มรักเดียวใจเดียวแห่งบ้านนา กับ “น้ำน้อย” สาวดาวเด่นของหมู่บ้านที่เป็นลูกพี่ลูกน้องของน้ำพร ด้วยความเป็นญาติน้ำน้อยจึงไม่ได้รับรักน้ำพร น้ำน้อยมีสามีคนแรกเป็นทหารอากาศชาวกรุงแต่แล้วก็เลิกกันไป น้ำพรเหมือนจะมีโอกาสอีกครั้งแต่ก็ถูกกีดกัน น้ำน้อยจึงแต่งงานกับหนุ่มทำอิฐ ซึ่งต่อมาเปลี่ยนมาเป็นนายท้ายเรือและมีลูกด้วยกันห้าคน น้ำพรได้แต่คอยช่วยเหลือน้ำน้อยอยู่ห่างๆ จนสุดท้ายน้ำพรสิ้นใจด้วยโรคพิษสุราที่ยังคงห่วงใยครอบครัวของน้ำน้อย น้ำพรเสียชีวิตพร้อมกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมชนบทที่กำลังเข้าแทนที่ด้วยสภาพสังคมเมืองที่มีทั้งอาคารและบ้านจัดสรร ภาพสังคมชนบทที่สมบูรณ์เมื่อตอนสมัยน้ำพรยังเป็นหนุ่มกำลังเปลี่ยนแปลงไปสู่การเป็นสังคมเมือง

ในปี พ.ศ. 2541 วัฒน์ก็เขียนนวนิยายเรื่อง *สิงห์สาโท* นวนิยายเรื่อง *สิงห์สาโท* เป็นผลงานอีกเรื่องหนึ่งของวัฒน์ วรรณยางกูรที่เขารอบสุดท้ายรางวัลซีไรต์ ในปี พ.ศ. 2543 และเป็นนวนิยายที่จุดประกายแนวคิดเรื่องชุมชนเข้มแข็งได้อย่างสอดคล้องกับบริบททางสังคมหลังยุคฟองสบู่แตก(2539) นวนิยายเรื่องนี้เป็นเรื่องราวของ “สิงห์” ตรีเทธิพนุ่มผู้หลงใหลในศิลปินชาติตะวันตกที่ตกงานเพราะงานโฆษณาของเขาไม่เพิ่มยอดขาย ประกอบกับถูกแฟนสาว “ปฎิมา” ทิ้ง ทำให้สิงห์ตัดสินใจที่จะมาอยู่ที่ชนบท ในสังคมชนบททำให้สิงห์พบกับ “นก” นักอนุรักษ์ธรรมชาติ สิงห์ร่วมมือกับนกทำงานเพื่อธรรมชาติควบคู่กับการสร้างผลิตภัณฑ์สิงห์สาโทสูตรปู่เสื่อที่ถือเป็นการรื้อฟื้นและสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่และสามารถประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาเพื่อเป็นผลิตภัณฑ์ที่สร้างงานและสร้างรายได้ให้กับชุมชนชนบท การได้มาอยู่ในชนบททำให้สิงห์ค้นพบความสุขที่แท้จริงคือการทำประโยชน์ให้กับชุมชน และมีชีวิตอย่างพอเพียง นอกจากนี้ผู้เขียนยังเชื่อมโยงความคิดไปสู่ปัญหาความขัดแย้งระหว่างการพัฒนากับการรักษาวิถีชุมชนในสังคมปัจจุบัน รวมทั้งแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งเป็นแนวทางสร้างความเข้มแข็งให้กับสังคมชนบท ดังที่ รื่นฤทัย สัจจพันธุ์ กล่าวถึงนวนิยายเรื่องนี้ว่า

นวนิยายเรื่อง *สิงห์สาโท* เป็นเรื่องราวที่แสดงให้เห็นว่าการเติบโตไปกับแนวคิดแบบวัตถุนิยมเป็นแนวทางที่ผิดพลาด หนทางที่ถูกต้องคือการกลับคืนสู่รากเหง้าของ

ตนเอง ขอมรับและนับถือภูมิปัญญาชาวบ้าน เลือกปรับใช้สิ่งที่เป็นประโยชน์ และเหมาะสม¹⁶

ในด้านเรื่องสั้น เนื้อหาส่วนใหญ่ของเรื่องสั้นในช่วงที่ 2 ยังคงเสนอวิถีชีวิตชนบทและความเปลี่ยนแปลงของชนบทอันเนื่องมาจากความเจริญจากสังคมเมืองที่แผ่ขยายมาสู่ชนบท รวมทั้งสะท้อนวิถีชีวิตของชาวชนบทที่อพยพเข้าไปทำงานในสังคมเมือง วัฒน์เขียนเรื่องสั้นออกมาเป็นระยะและมีการรวบรวมเรื่องสั้นที่เขียนก่อนหน้านี้ออกพิมพ์พร้อมกับเรื่องสั้นที่เขียนใหม่ ได้แก่ รวบรวมเรื่องสั้นคัดสรรชุดเยาวชน *ฝุ่นรอฟัน*(2526) รวมเรื่องสั้นชุดชีวิตเมือง *นครแห่งดวงดาว* (2527) สะท้อนวิถีชีวิตคนเมืองที่ต้องอาศัยอยู่อย่างแออัดในห้องเช่า เช่น “ประชาชนชั้นสาม” (2525) พร้อมทั้งเดินทางด้วยรถเมล์ที่แออัดเบียดเสียดที่ยังสร้างการแก่งแย่งและเอาเปรียบใน “สุภาพบุรุษผู้นั่งไม่ได้” และวิพากษ์สังคมเมืองที่เป็นสังคมแห่งการแข่งขัน เป็นต้น

จากนั้นวัฒน์ก็เขียนรวมเรื่องสั้น *ลูกพ่อคนหนึ่ง(ถากไม้เหมือนหมาเลีย)*(2529) รวมเรื่องสั้นเล่มนี้เข้ารอบสุดท้ายรางวัลซีไรต์ประจำปี พ.ศ. 2530 ความคิดที่สะท้อนในรวมเรื่องสั้นชุดนี้ส่วนใหญ่ วัฒน์ได้หันมาสำรวจและพิจารณาความเป็นจริงของชีวิต ผู้คนในสังคมในเรื่องสั้น “บนยอดไม้” และมองเห็นว่าความสุขที่แท้จริงคือความเข้าใจธรรมชาติและตนเองอย่างแท้จริง ในเรื่องสั้น “โลกเล่นรวดเร็วเหนือวงคลื่น” รวมทั้งเห็นความสัมพันธ์ระหว่างชีวิตมนุษย์กับธรรมชาติในเรื่องสั้น “ฝรั่ง กุหลาบ นกและहनอน” เป็นต้น รวมเรื่องสั้น *เรื่องเล่าอันพราวเดือน* (2532) เป็นรวมเรื่องสั้นที่วัฒน์ได้ทดลองเขียนเรื่องสั้นที่มีขนาดสั้นลง ความคิดที่เสนอในรวมเรื่องสั้นชุดนี้ ได้แก่ ความคิดเรื่องการย้ายเข้ามาทำงานในเมืองของคนหนุ่มสาวชนบทที่ทำให้คนชราต้องอยู่บ้านชนบทเพียงลำพังและรอคอยการกลับมาของลูกหลานคนใน “เรื่องเล่าอันพราวเดือน” สะท้อนความเปลี่ยนแปลงของชนบทที่น้ำในลำคลองเน่าเสียเนื่องจากโรงงานอุตสาหกรรมใน “สายน้ำแห่งความห่วงใย” และสะท้อนความสุขของชาวชนบทที่สามารถมีความสุขในชีวิตกับสิ่งเล็กน้อยก็เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันใน “ความสุขของคนเปิดประตูน้ำ” และเรื่อง “ความสุขของมะกะโท” เป็นต้น รวมเรื่องสั้น *สุ่เสรี*(2539) เป็นรวมเรื่องสั้นที่วัฒน์เสนอความคิดเรื่องความเปลี่ยนแปลงของสังคมชนบทในเรื่องสั้นเรื่อง “มะพร้าวร่วง” “อดีตของอดีต” และ “หมากินกล้วย” เป็นต้น

¹⁶ รื่นฤทัย สัจจพันธุ์, “สิงห์สาโท...การค้นพบตัวตนจากรากเหง้าแห่งภูมิปัญญาท้องถิ่น.” *สกุลไทย* 46, 2396 (19 กันยายน 2543): 62.

ในด้านกวีนิพนธ์ วัฒน์ วรรณยางกูร ได้เขียนกวีนิพนธ์หลายเรื่อง ได้แก่ รวมกวีนิพนธ์ *ฝันให้ไกลไปให้ถึง* (2523) *รอยสัก*(2529) *เงาไม้ลายรวง* (2535) ซึ่งเข้าสู่ศตวรรษรางวัลซีไรต์ประจำปี 2535 และ *กระท่อมแห่งเสรีภาพ* (2538)

ในวรรณกรรมช่วงที่ 2 นอกจากวัฒน์จะเปลี่ยนแปลงทางการเขียนวรรณกรรมจากวรรณกรรมเพื่อชีวิตที่ให้ความสำคัญกับการปลุกเร้าอุดมการณ์ทางการเมือง ภาษาที่ใช้ในวรรณกรรมช่วงแรกจึงมีความกระชับและตรงไปตรงมา และปลุกเร้าให้เกิดพลังมวลชน ในขณะที่ในวรรณกรรมช่วงที่ 2 วัฒน์มีความละเมียดละไมในการใช้ภาษามากกว่าช่วงที่ 1 ทั้งนี้เพื่อบรรยายสังคมชนบทและความเปลี่ยนแปลงของชนบทได้อย่างชัดเจน ดังที่รินทร์ฤทัย สัจจพันธุ์ แสดงทัศนะเกี่ยวกับวัฒน์ วรรณยางกูรไว้ว่า

วัฒน์ วรรณยางกูร เป็นนักเขียนรุ่น 14 ตุลา ที่มีผลงานต่อเนื่องมายาวนาน ทั้งเรื่องสั้น และนวนิยาย งานเขียนของเขาอยู่ในระดับแนวหน้า แต่ที่ไม่โดดเด่นเข้าตากรรมการ เพราะงานของวัฒน์ไม่ได้เล่นกับกลวิธี ไม่ได้เสนออุดมการณ์ขั้นสูง ไม่ได้สร้างอารมณ์สะเทือนใจสุดขีด บางทีดูเหมือนจะเป็นเรื่องราวที่เก็บเล็กผสมน้อยมารวมกันด้วยซ้ำไป อีกทั้งหลังยุคป่าแตกมาแล้ว อารมณ์เกรี้ยวกราดรุนแรงแบบชูธงรบลดความเข้มข้นลง จนผู้อ่านรู้สึกว่างานเขียนของวัฒน์มีลีลาเนิบนาบ เลื่อยเนื่อย สงบนิ่ง ราวกับสายน้ำที่ไหลช้าๆ เอื่อยๆ ซอกซอนไปตามพงหญ้า รากไม้และก้อนหินสองข้างตลิ่ง แต่เมื่อพิจารณางานเขียนของวัฒน์ วรรณยางกูร อย่างละเอียดพิถีพิถันและเอาจริงเอาจังแล้ว กลับจะพบว่าวัฒน์เป็นนายช่างถักทอรายละเอียดของธรรมชาติ ชีวิตและวัฒนธรรมและสังคมมนุษย์อย่างประณีตกลมกลืนด้วยภาษาสละสลวยมีวรรณศิลป์ และมีศักยภาพในการใช้คำที่มีนัยความหมายเชิงเปรียบเทียบหรือสัญลักษณ์ซึ่งสื่ออารมณ์ของเนื้อหาเรื่องราวและตัวละครอย่างหมดจดงดงาม¹⁷

แม้ว่าวัฒน์ วรรณยางกูรจะมีได้ชื่อว่าเป็นนักเขียนรางวัลซีไรต์ แต่วัฒน์ วรรณยางกูรก็จัดเป็นนักเขียนฝีมือดีคนหนึ่งของวงวรรณกรรมไทย และได้รับรางวัลทางวรรณกรรมอยู่โดยตลอด โดยในปี พ.ศ. 2514 ได้รับรางวัลเรื่องสั้นดีเด่นจากรายการถนนนักเขียนของสถานีวิทยุยานเกราะ ในเรื่องสั้นเรื่อง *ผู้ซุบชีวิต คน งู ยุง* ส่วนปี พ.ศ. 2525 เรื่องสั้นเรื่อง “ความฝันวันประหาร” ได้รับรางวัลเรื่องสั้นดีเด่นจากสมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย และในปี พ.ศ. 2528 เรื่องสั้น

¹⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 61-63.

เรื่อง “รถไฟสังกะสี” ก็ได้รับรางวัลเรื่องสั้นดีเด่นจากสมาคมนักเขียนและหนังสือแห่งประเทศไทย เช่นเดียวกัน ยิ่งไปกว่านั้นวรรณกรรมหลายเรื่องของวัฒน์ได้รับการแปลและเผยแพร่ในต่างประเทศด้วย เรื่องสั้นที่ได้รับการแปลเป็นภาษาอังกฤษ ได้แก่ เรื่องสั้นเรื่อง “ลึกในใจแม่” ตีพิมพ์ในหนังสือ *The Lioness in Bloom (Modern Thai Fiction about Women)* เรื่องสั้นเรื่อง “ก่อนถึงดวงดาว” ตีพิมพ์ในหนังสือ *IN THE MIRROR (Literature and Politics in Siam in the American Era)* บทกวี “กล้วยหาย” ตีพิมพ์ในหนังสือ *The Elek Book of Oriental Verse* เรื่องสั้นที่แปลเป็นภาษาเยอรมัน ได้แก่ เรื่อง “สาวน้อยตกน้ำในฤดูหนาว” ตีพิมพ์ในหนังสือ *Frauen in Thailand* และนวนิยายเรื่อง *บนเส้นลวด* ได้รับการแปลและตีพิมพ์เป็นภาษาญี่ปุ่น

นอกจากนี้ วัฒน์ วรรณยางกูร ยังเขียนบทความและสารคดีอีกด้วย ซึ่งแสดงถึงความสนใจในงานเขียนประเภทต่างๆ ทั้งในด้านความเรียงที่ว่าด้วยความเป็นชีวิตและความเปลี่ยนแปลงของสังคม วรรณกรรมเพลงลูกทุ่ง ชีวิตประวัติ และการท่องเที่ยว งานเขียนบทความที่ตีพิมพ์ร่วมเล่ม ได้แก่ ความเรียงเสียงเดินของหัวใจ(2537) และสารนิยายและความผูกพันหลังพวงมาลัยแรมทางกลางฝุ่น(2539) ส่วนงานสารคดี ได้แก่ ชีวิตประวัตินักประพันธ์เพลงลูกทุ่งครูไพฑูริย์ บุตรชั้น ใน คีตกวีลูกทุ่งครูไพฑูริย์ บุตรชั้น(2541) สารคดีชีวิตประวัติไขแสง สุกใส ใน สายลมเปลี่ยนทิศแต่ดวงจิตไม่เปลี่ยนผัน ไขแสง สุกใส ลูกผู้ชายหัวใจไม่ผูกเขือก(2543) สารคดีบันทึกเหตุการณ์ทางการเมือง 6 ตุลาคม 2519 ดินสอโคมมิวนิสต์เด่นสู้ศึก(2544) สารคดีเพลงลูกทุ่ง หอมดินเคล้ากลิ่นไอฟัน(2544) สารคดีท่องเที่ยว นิราศ A 30: ท่องป่าเหนือสุดแดนลาว ชมสาวหลวงพระบาง(2546) สารคดีเกี่ยวกับเครื่องคิมพันบ้านใน ภูมิปัญญาที่ดื่มได้(2546)

การประพันธ์เพลงเป็นอีกหนึ่งความสนใจของวัฒน์ วรรณยางกูร โดยวัฒน์เริ่มจากประพันธ์เพลงให้วงโฮปในชุด “ฝนแรก” เพลงที่เป็นที่รู้จักคือเพลงลานโพธิ์อังกูวานซึ่งมีเนื้อหาที่เล่าถึงความวิปโยคของเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 จากนั้นวัฒน์และเพื่อนศิลปินวง Dogtag ก็ออกอัลบั้มเป็นของตนเองในชื่อชุด**แรงบันดาลใจ**

จะเห็นว่าการวรรณกรรมของวัฒน์ วรรณยางกูรในช่วงแรกมีลักษณะเป็นวรรณกรรมเพื่อชีวิต ที่ใช้วรรณกรรมถ่ายทอดให้เห็นความไม่ชอบธรรมของสังคม การเอารัดเอาเปรียบชาวไร่ชาวนาจากนายทุน การกดขี่ข่มเหงของเจ้าหน้าที่รัฐ ความแตกต่างทางชนชั้น ซึ่งล้วนเป็นภาพอับลักษณะของสังคมชนบท วัฒน์จึงใช้วรรณกรรมเป็นเครื่องมือในการปลุกเร้าพลังมวลชนเพื่อต่อสู้กับความไม่เป็นธรรม วัฒน์ก็เปลี่ยนแนวความคิดและแนวการนำเสนอภาพชีวิตและความเปลี่ยนแปลงของชนบทภาคกลางอันเนื่องมาจากการพัฒนาอันส่งผลให้วิถีชีวิตชนบท สภาพแวดล้อม

ล้อมและค่านิยมความคิดความเชื่อของชาวชนบทเปลี่ยนแปลงไป รวมทั้งเสนอทางออกของคน
ชนบทท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงด้วยการดำเนินชีวิตด้วยเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยการกลับมาสืบ
สานภูมิปัญญาชาวบ้านและความพอใจในสิ่งที่มี สังคมชนบทจึงเป็นสังคมที่พอเพียงและยั่งยืน
การนำเสนอวรรณกรรมในลักษณะดังกล่าวถือเป็นเอกลักษณ์ประการสำคัญของวรรณกรรมของ
วัฒน์ วรรลยางกูร และแสดงให้เห็นพัฒนาการวรรณกรรมของวัฒน์ วรรลยางกูร อย่างเป็นลำดับ
ซึ่งล้วนสะท้อนให้เห็นสภาพสังคมชนบทและความเปลี่ยนแปลงของชนบทได้อย่างชัดเจนรอบ
ด้าน